

بسم الله الرحمن الرحيم

امکان سنجی انتشار اوراق صکوک در اقتصاد ایران
(مطالعه موردی بخش معدن و صنایع معدنی)

دکتر امیرحسین مزینی
استادیار دانشگاه تربیت مدرس

پژوهشکده اقتصاد
دانشگاه تربیت مدرس
پاییز ۱۳۸۹

فهرستبرگه

مزینی، امیرحسین، ۱۳۵۲ -

امکان‌سنجی انتشار اوراق صکوک در اقتصاد ایران مطالعه موردی بخش معدن و صنایع معدنی / تألیف امیرحسین مزینی - تهران: پژوهشکده اقتصاد - دانشگاه تربیت مدرس

ISBN 978-964-6230-408

بها: ۵۰۰۰۰ ریال.

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیپا (فهرست‌نویسی پیش از انتشار).

Feasibility study of Sukuk Issuance in

ص.ع.به انگلیسی

Iran's Economy

BP۱۹۸/۶ الف ۸م

۱۳۸۹

رده دیویی ۲۹۷

نام کتاب: امکان‌سنجی انتشار اوراق صکوک در اقتصاد ایران مطالعه موردی بخش معدن و صنایع معدنی

مؤلف: دکتر امیرحسین مزینی

ناشر: پژوهشکده اقتصاد دانشگاه تربیت مدرس

تهیه‌کننده: پژوهشکده اقتصاد دانشگاه تربیت مدرس

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

تاریخ انتشار: ۱۳۸۹

نوبت چاپ: اول

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: کتاب شمس

کلیه حقوق برای تهیه‌کننده و ناشر محفوظ است.

شماره شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۶۲۳۰-۴۰۸

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول: روشها و ابزارهای تأمین مالی و صکوک
۲	۱-۱- تعاریف و مفاهیم کلی
۲	۱-۲- نظام مالی
۳	۱-۲-۱- کارکردهای نظام مالی
۴	۱-۲-۲- بازارهای مالی
۴	۱-۲-۲-۱- طبقه‌بندی بازارهای مالی
۱۰	۱-۲-۲-۲- ابزارهای گوناگون مورد استفاده در بازارهای مالی
۱۴	۱-۲-۳- واسطه‌های مالی
۱۵	۱-۲-۳-۱- واسطه‌های مالی بانکی
۱۵	۱-۲-۳-۲- واسطه‌های مالی غیر بانکی
۱۶	۱-۳- روش‌های تأمین مالی پروژه‌ها
۱۸	۱-۳-۱- روش‌های قرضی
۱۸	۱-۳-۱-۱- فاینانس
۱۸	۱-۳-۱-۲- یوزانس
۱۹	۱-۳-۱-۳- وام‌های تضمینی خارجی
۱۹	۱-۳-۱-۴- وام‌های اخذ شده از بانک‌ها و مؤسسات مالی در قالب خطوط اعتباری
۲۰	۱-۳-۱-۵- سرمایه‌گذاری غیرمستقیم خارجی
۲۰	۱-۳-۱-۶- سرمایه‌گذاری پرخطر
۲۰	۱-۳-۲- روش‌های پروژه‌ای
۲۱	۱-۳-۲-۱- سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی
۲۲	۱-۳-۲-۲- تجارت متقابل
۲۳	۱-۴- تأمین مالی در قالب عقود اسلامی
۲۴	۱-۴-۱- بازار مالی اسلامی
۲۶	۱-۴-۲- عقود (مالی) اسلامی

- ۲۷ ۱-۴-۲-۱- مرایحه
- ۲۸ ۱-۴-۲-۲- اجاره
- ۲۸ ۱-۴-۲-۳- اجاره به شرط تملیک
- ۲۹ ۱-۴-۲-۴- استصناع
- ۳۰ ۱-۴-۲-۵- سلم
- ۳۰ ۱-۴-۲-۶- سلم مشارکت
- ۳۱ ۱-۴-۲-۷- مزارعه
- ۳۱ ۱-۴-۲-۸- مساقات
- ۳۲ ۱-۴-۳- ایزارهای تامین مالی اسلامی: صکوک
- ۳۲ ۱-۴-۳-۱- انواع صکوک
- ۴۳ ۱-۴-۳-۲- مزایا و محدودیت‌های صکوک

- فصل دوم: الزامات و پیش‌نیازهای انتشار اوراق صکوک در اقتصاد ایران ۴۷
- ۲-۱- پیش‌نیازها و الزامات مورد نیاز در بازار سرمایه کشور ۴۸
- ۲-۲- ملاحظات مربوط به انتشار آگهی صکوک ۵۱
- ۲-۳- ملاحظات فقهی مربوط به مبادله اوراق صکوک ۵۳
- ۲-۴- ملاحظات مربوط به زیرساخت‌های بازار اوراق صکوک ۵۷

- فصل سوم: تجربیات بین‌المللی در انتشار از اوراق صکوک ۵۹
- فصل چهارم: ساختار و ویژگیهای بازارهای پولی و مالی در اقتصاد ایران ۶۹
- ۴-۱- سیستم بانکی ۷۰
- ۴-۱-۱- بررسی عملکرد نظام بانکی در جذب و ارائه تسهیلات ۷۰
- ۴-۱-۲- ویژگی‌های ساختاری نظام بانکی در ایران ۷۷
- ۴-۲- اوراق مشارکت ۸۷
- ۴-۳- شرکت‌های بیمه ۹۳
- ۴-۴- شرکت‌های سرمایه‌گذاری ۹۴
- ۴-۵- صندوق‌های بازنشستگی ۹۸
- ۴-۶- بورس اوراق بهادار ۹۸

- فصل پنجم: ساختار و ویژگیهای بخش معدن و صنایع معدنی ایران (رویکرد نظری) ۱۰۳
- ۱-۵- جنبه‌های مختلف ارزیابی طرحها ۱۰۵
- ۲-۵- تکنولوژی طرح ۱۰۸
- ۳-۵- ارزیابی اقتصادی طرحهای معدنی (اقتصاد معدن) ۱۱۲
- ۴-۵- ویژگیهای ساختاری بخش معدن و صنایع معدنی ۱۱۶

- فصل ششم: تحلیل ساختار و نوع نیاز مالی بخش معدن و صنایع معدنی ۱۲۱
- ۱-۶- بررسی روند سرمایه گذاری در بخش و اجزاء آن ۱۲۲
- ۱-۱-۶- مروری بر سرمایه گذاری در بخش طی سالهای ۸۳-۱۳۵۷ ۱۲۲
- ۲-۱-۶- مروری بر سرمایه گذاری در بخش طی برنامه چهارم ۱۴۳
- ۱-۲-۱-۶- سال ۱۳۸۴ ۱۴۳
- ۲-۲-۱-۶- سال ۱۳۸۵ ۱۵۰
- ۳-۲-۱-۶- سال ۱۳۸۶ ۱۵۷
- ۴-۲-۱-۶- سال ۱۳۸۷ ۱۵۸
- ۲-۶- بررسی روند سرمایه گذاری در بخش با رویکرد کلان ۱۶۲
- ۳-۶- سوابق و مهمترین نمونه های سرمایه گذاری و ظرفیت سازی در بخش ۱۷۴

- فصل هفتم: امکان سنجی استفاده از اوراق صکوک در بخش معدن و صنایع معدنی ایران... ۱۸۷
- ۱-۷- مروری بر قابلیت‌های بالقوه اوراق صکوک در حوزه سرمایه‌گذاری ۱۸۸
- ۱-۱-۷- جایگاه صکوک (سرمایه‌گذاری) در استانداردهای شریعت ۱۹۰
- ۲-۱-۷- اوراق صکوک مصداقی از تبدیل به اوراق بهادار نمودن دارائیهها ۱۹۲
- ۳-۱-۷- استفاده از عقد استصناع در قالب قانون عملیات بانکی بدون ربا ۱۹۷
- ۲-۷- مدیریت ریسک اوراق صکوک ۲۰۰
- ۳-۷- مدل عملیاتی انتشار اوراق صکوک ۲۰۳
- ۱-۳-۷- چگونگی انتشار اوراق بهادار استصناع ۲۰۴
- ۲-۳-۷- ارکان عقد استصناع ۲۰۷
- ۳-۳-۷- دستورالعمل اجرایی پیشنهادی عقد استصناع ۲۱۲
- فهرست منابع ۲۱۵

فهرست جداول

عنوان

صفحه

جدول شماره ۱-۳. عملکرد کشور بحرین در انتشار اوراق صکوک.....	۶۴
جدول شماره ۲-۳. عملکرد کشور بروئی در انتشار اوراق صکوک.....	۶۵
جدول شماره ۳-۳. عملکرد کشور امارات در انتشار اوراق صکوک.....	۶۶
جدول شماره ۴-۳. عملکرد کشور کویت در انتشار اوراق صکوک.....	۶۶
جدول شماره ۵-۳. عملکرد کشور قطر در انتشار اوراق صکوک.....	۶۶
جدول شماره ۶-۳. عملکرد کشور عربستان در انتشار اوراق صکوک.....	۶۷
جدول شماره ۷-۳. عملکرد کشور پاکستان در انتشار اوراق صکوک.....	۶۷
جدول شماره ۸-۳. عملکرد کشور مالزی در انتشار اوراق صکوک.....	۶۷
جدول شماره ۹-۳. عملکرد کشور انگلستان در انتشار اوراق صکوک.....	۶۷
جدول شماره ۱۰-۳. عملکرد بانک توسعه اسلامی در انتشار اوراق صکوک.....	۶۸
جدول شماره ۱۱-۳. عملکرد کشور آلمان در انتشار اوراق صکوک.....	۶۸
جدول شماره ۱۲-۳. عملکرد کشور سودان در انتشار اوراق صکوک.....	۶۸
جدول شماره ۱-۴. نرخ‌های سود واقعی و اسمی سپرده‌های بانکی.....	۷۲
جدول شماره ۲-۴. نرخ سود تسهیلات اعطایی بانک‌ها به بخش‌های مختلف اقتصادی..	۷۳
جدول شماره ۳-۴. خلاصه وضعیت انتشار اوراق مشارکت در سال ۱۳۸۶.....	۹۲
جدول شماره ۴-۴. وضعیت انتشار اوراق مشارکت در سال ۱۳۸۷.....	۹۳
جدول شماره ۵-۴. عملکرد بازار بیمه کشور.....	۹۴
جدول شماره ۶-۴. عملکرد صنعت بیمه به تفکیک شرکتها.....	۹۴
جدول شماره ۷-۴. فعالیت بورس اوراق بهادار تهران.....	۱۰۰
جدول شماره ۱-۵. ارزیابی طرحهای بخش بر حسب شاخصهای منتخب.....	۱۱۶
جدول شماره ۲-۵. درجه اهمیت انواع محیط‌های اقتصادی در طرحهای بخش.....	۱۱۶
جدول شماره ۱-۶. خلاصه عملکرد طرحهای صنعتی و معدنی حساب ذخیره ارزی.....	۱۲۶
جدول شماره ۲-۶. مقایسه آمار طرحهای سرمایه‌گذاری مصوب تحت پوشش قانون تشویق سرمایه‌گذاری خارجی در سالهای ۵۷ و ۸۲.....	۱۲۸
جدول شماره ۳-۶. تشکیل سرمایه ثابت ناخالص کل و بخش صنعت و معدن.....	۱۳۲

- جدول شماره ۴-۶. آمار مجوزهای صنعتی صادره طی سالهای ۸۳-۱۳۷۶..... ۱۳۴
- جدول شماره ۵-۶. آمار مجوزهای معدنی صادره طی سالهای ۸۳-۱۳۷۶..... ۱۳۵
- جدول شماره ۶-۶. مقایسه مشخصات مجوزهای صنعتی صادره در سالهای ۸۲ و ۸۳..... ۱۳۵
- جدول شماره ۷-۶. برخی طرح‌های مهم صنعتی راه‌اندازی شده طی سالهای ۸۳-۱۳۷۶..... ۱۳۶
- جدول شماره ۸-۶. ارزش افزوده صنعت و معدن طی سالهای ۸۳-۱۳۷۶..... ۱۴۰
- جدول شماره ۹-۶. آمار تولید محصولات منتخب طی سالهای ۸۳-۱۳۷۶..... ۱۴۱
- جدول شماره ۱۰-۶. آمار تولید محصولات منتخب طی سالهای ۸۳-۱۳۷۶..... ۱۴۲
- جدول شماره ۱۱-۶. مقایسه مجوزهای صنعتی صادره در سالهای ۸۴-۱۳۸۳..... ۱۴۷
- جدول شماره ۱۲-۶. جوازهای تأسیس صادره به تفکیک صنعت در سال ۱۳۸۴..... ۱۴۷
- جدول شماره ۱۳-۶. طرح‌های فاینانس به تفکیک گروه در سال ۱۳۸۴..... ۱۴۹
- جدول شماره ۱۴-۶. طرح‌های گشایش اعتبار شده از محل حساب ذخیره ارزی ۱۵۰
- جدول شماره ۱۵-۶. آمار مجوزهای صادره در بخش معدن طی سالهای ۸۵-۱۳۸۴..... ۱۵۱
- جدول شماره ۱۶-۶. جوازهای تأسیس صادره به تفکیک صنعت در سال ۱۳۸۵..... ۱۵۱
- جدول شماره ۱۷-۶. مجوزهای معدنی صادره در سال ۱۳۸۵ به تفکیک ماده معدنی ۱۵۲
- جدول شماره ۱۸-۶. عملکرد طرح‌های گشایش اعتبار شده از محل حساب ذخیره ارزی
به تفکیک گروه صنعت طی سال ۱۳۸۵..... ۱۵۵
- جدول شماره ۱۹-۶. مقایسه طرح‌های صنعتی و معدنی گشایش اعتبار شده از محل
حساب ذخیره ارزی طی سالهای ۸۵-۱۳۸۴..... ۱۵۵
- جدول شماره ۲۰-۶. طرح‌های بخش صنعت و معدن مصوب تحت پوشش قانون
تشویق و حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی به تفکیک گروه طی سال ۱۳۸۵..... ۱۵۶
- جدول شماره ۲۱-۶. مقایسه جوازهای تأسیس صادره در سالهای ۸۶-۱۳۸۵..... ۱۵۷
- جدول شماره ۲۲-۶. پروانه‌های بهره‌برداری صادره به تفکیک صنعت در سال ۱۳۸۶..... ۱۵۸
- جدول شماره ۲۳-۶. مقایسه جوازهای تأسیس صادره در سالهای ۸۷-۱۳۶۸..... ۱۵۹
- جدول شماره ۲۴-۶. مقایسه پروانه‌های بهره‌برداری صادره در سالهای ۸۷-۱۳۸۶..... ۱۵۹
- جدول شماره ۲۵-۶. جوازهای تأسیس صادره به تفکیک صنعت در سال ۱۳۸۷..... ۱۶۰
- جدول شماره ۲۶-۶. پروانه‌های بهره‌برداری صادره به تفکیک صنعت در سال ۱۳۸۷..... ۱۶۱
- جدول شماره ۲۷-۶. سرمایه‌گذاری (ارزش‌تغییرات اموال سرمایه‌ای) معادن در
حال بهره‌برداری برحسب نوع اموال سرمایه‌ای و استان ۱۶۲

- جدول ۲۸-۶. سرمایه‌گذاری (ارزش تغییرات اموال سرمایه‌ای) معادن در حال بهره‌برداری برحسب نوع اموال سرمایه‌ای و استان (میلیون ریال) ۱۶۵
- جدول ۲۹-۶. سرمایه‌گذاری (ارزش تغییرات اموال سرمایه‌ای) معادن در حال بهره‌برداری برحسب فعالیت و نوع اموال سرمایه‌ای: ۱۳۸۴ ۱۶۶
- جدول ۳۰-۶. ارزش افزوده و ارزش پرداختی‌ها و دریافتی‌های معادن در حال بهره‌برداری برحسب استان ۱۶۷
- جدول ۳۱-۶. ارزش افزوده و ارزش پرداختی‌ها و دریافتی‌های معادن در حال بهره‌برداری برحسب فعالیت: ۱۳۸۴ ۱۶۹
- جدول شماره ۳۲-۶. شاخصهای کارایی سرمایه‌گذاری در معادن ۱۷۰
- جدول شماره ۳۳-۶. سرمایه‌گذاری در واحدهای جدید صنعتی و معدنی و توسعه واحدهای موجود (براساس جوازهای تأسیس) ۱۷۱
- جدول ۳۴-۶. سرمایه‌گذاری در واحدهای جدید صنعتی و معدنی و توسعه واحدهای موجود (براساس پروانه بهره‌برداری) ۱۷۲
- جدول شماره ۳۵-۶. شاخص بهره‌وری سرمایه به تفکیک فعالیت‌های اقتصادی ۱۷۴
- جدول شماره ۳۶-۶. رشد شاخص بهره‌وری سرمایه به تفکیک فعالیت‌های اقتصادی ۱۷۴
- جدول شماره ۳۷-۶. آمار سرمایه‌گذاران خارجی تحت پوشش قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی توزیع بخشی ۱۷۸
- جدول شماره ۳۸-۶. آمار سرمایه‌گذاران خارجی ورودی به ایران ۱۷۹
- جدول شماره ۳۹-۶. آمار سرمایه‌گذاران خارجی تحت پوشش قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی (۱۳۸۶-۱۳۷۲) ۱۷۹
- جدول شماره ۴۰-۶. طرحهای تامین مالی شده در بخش بتفکیک سهم هزینه‌های ارزی و ریالی ۱۸۲
- جدول شماره ۱-۷. ریسک‌های صنایع استصناع ۲۰۳

نمودار شماره ۱-۱. تصویری از تشکیلات بازار سرمایه در جهان	۹
نمودار شماره ۱-۲. عقود اسلامی	۲۷
نمودار ۱-۳. فرایند اجرایی صکوک اجاره	۳۳
نمودار ۱-۴. فرایند اجرایی صکوک استصناع	۳۵
نمودار ۱-۵. فرایند اجرایی صکوک مرابحه	۳۶
نمودار ۱-۶. فرایند اجرایی صکوک مشارکت	۳۷
نمودار ۱-۷. فرایند اجرایی صکوک مضاربه	۳۸
نمودار ۱-۸. فرایند اجرایی صکوک مزارعه	۳۹
نمودار ۱-۹. فرایند اجرایی صکوک مساقات	۴۰
نمودار ۱-۱۰. فرایند اجرایی صکوک سلم	۴۱
نمودار شماره ۱-۵. دوره زندگی طرح	۱۰۴
نمودار شماره ۲-۵. فرایند استحصال و عرضه مواد معدنی	۱۱۳
نمودار شماره ۳-۵. شبکه برنامه‌ریزی یک پروژه معدنی	۱۱۵
نمودار شماره ۱-۷. فرایند تبدیل به اوراق بهادار کردن داراییها	۱۹۵
نمودار شماره ۲-۷. مدل عملیاتی انتشار اوراق صکوک استصناع جهت تأمین مالی بخش معدن و صنایع معدنی	۲۰۹